

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У
ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**»

Студентки 2 курсу МАПДЗ групи
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Коноваленко Марини Юріївни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне
джерело

Науковий керівник:
Стахова Інна Анатоліївна,
доктор філософії (PhD), доцент
кафедри початкової освіти

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Вінниця – 2023 рік

План

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	9
1.1. Розвиток навичок усного мовлення молодших школярів як психолого-педагогічна проблема.	9
1.2. Основи розвитку навичок усного мовлення учнів початкової школи у країнах Європейського Союзу.	17
1.3. Діагностика сформованості навичок усного мовлення молодших школярів.	26
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	34
2.1. Європейські практики розвитку навичок усного мовлення молодших школярів.	34
2.2. Основні прийоми розвитку навичок усного мовлення учнів у Новій українській школі.	46
2.3. Передовий педагогічний досвід розвитку навичок усного мовлення учнів у початковій школі.	54
2.4. Методичні рекомендації щодо розвитку навичок усного мовлення молодших школярів.	62
2.5. Оцінка ефективності розвитку у молодших школярів навичок усного мовлення (за результатами підсумкового етапу експерименту).....	65
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Реалії життя нашого народу у війні, вже майже два роки, здійснюють колосальний вплив на усі, без винятку, сфери життєдіяльності українців. Критичні умови змушують адаптуватись до будь-яких обставин, а реформування у сферах фінансів, медицини, освіти не залишають часу для роздумів та вагань, лише прийняття та впровадження.

Україна на порозі визначних трансформаторських змін, рух у напрямку Європейського Союзу має не менш важливий вплив, аніж воєнне положення у державі, адже опісля перемоги для відновлення та розбудови країни, як ніколи, необхідними будуть кваліфіковані та професійні людські ресурси, котрі вже зараз необхідно готувати, як надійний та потужний плацдарм відбудови та державотворення. Цілком закономірно, що першочерговою ланкою у системі підготовки до післявоєнного періоду стає освіта.

Зважаючи на це, траєкторії розвитку вітчизняної освіти мають прицільні точки дотику з Європейськими передовими освітніми моделями. Використання вискоєфективних закордонних практик, на думку провідних українських вчених, а також педагогів-практиків, дозволить швидко та якісно формувати у підростаючого покоління необхідні ключові й предметні компетентності, що згодом стануть основою професійних спеціальних компетентностей майбутніх фахівців.

Основним завданням освітніх осередків незмінно залишається формування гармонійно розвинутої особистості у безпечних та комфортних умовах. Невід'ємним компонентом даного складного та багатогранного процесу є мовленнєвий розвиток дитини, адже вільне володіння рідним словом значною мірою свідчить про загальний рівень розвитку людини, вміння налагоджувати взаємини з соціумом, формування її світогляду, здатність самореалізуватися в суспільстві, приносити користь та сприяти розвитку своєї держави.

У Державному стандарті початкової освіти вказано, що мовно-літературна галузь містить ряд компетентностей, чільне місце серед яких

посідає комунікативна, як одна з ключових. У змісті та базових вимогах щодо очікуваних результатів навчання велику роль відіграє рівень здатності дитини до усного мовлення [25].

У педагогічному словнику вказано, що «мова є знаковою системою, яку люди розшифровують під час спілкування. Водночас мова передається через мовлення» [13, с. 118]. У психологічному словнику визначено, що «мовлення є психологічним поняттям, оскільки мовленнєва діяльність є одним з видів психічної, інтелектуальної діяльності людини. Мовлення є також поняттям комунікативним, оскільки воно виступає основним засобом комунікації (мовленнєвого спілкування)» [66, с. 312].

Чимало науковців, педагогів та психологів досліджували й досі активно вивчають проблему сформованості усного мовлення у підростаючого покоління. Зокрема, у наукових працях детально проаналізовано механізми та безпосередній процес формування усного мовлення дітей дошкільного віку та дітей молодшого шкільного віку, з огляду на те, що саме ці вікові періоди є сензитивними для розвитку навичок, що пов'язані з мовленнєвою діяльністю.

Питання розвитку навичок усного мовлення представлено в таких нормативних документах нашої країни: Концепції літературної освіти (2011), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2014); Концепції «Нова українська школа» (2016); Законі «Про освіту» (2017), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Державному стандарті початкової освіти (2018). Це питання представили в своїх працях А. Богуш, М. Вашуленко, О. Вашуленко, Н. Гавриш, Н. Лазаренко, І. Лапшина, І. Козак, Н. Комарівська, К. Крутій, Н. Соняк, М. Стахів, Л. Хоменко, Л. Чемоніна, Л. Щерба та інші [4,8,12, 29, 38, 39].

В. Сухомлинський говорив, «якщо дитина змалечку засвоює рідну мову, проникається традиціями, то вона виросте справжнім патріотом, який берегтиме та примножуватиме славу свого народу»...«мова – це джерело духовного багатства народу і чим більше дитина п'є з цього

джерела, тим сильнішою, духовнішою, міцнішою в патріотичних поглядах вона стає» [63, с. 156]. Н. Лазаренко, І. Лапшина, І. Козак мають дотичні погляди на сутність поняття усного мовлення і визначають його, як тип мовленнєвої діяльності, при якому мовленнєва інформація передається за допомогою звуків. Ситуативне мовлення, що створюється у процесі спілкування, розраховане на слухове сприймання і залежить від реакції слухачів. Воно передбачає безпосередню присутність адресата мовлення, що дає можливість мовцеві змінювати своє мовлення залежно від реакції співбесідника [37, с. 100].

Європейський досвід, що на основі освітянських реформ вивчається та впроваджується в українських школах, відкриває якісно нові грані процесу формування навичок усного мовлення молодших школярів. Проте, слід зазначити, що на сьогодні, існує проблема щодо специфіки та особливостей впровадження ефективних закордонних прийомів у практику Нової української школи, що і зумовило вибір теми дослідження: **«Використання Європейського досвіду у процесі розвитку навичок усного мовлення молодших школярів».**

Об'єкт дослідження: процес розвитку усного мовлення молодших школярів.

Предмет дослідження: методика використання європейського досвіду в процесі розвитку усного мовлення дітей молодшого шкільного віку

Мета дослідження: підвищення рівня розвитку усного мовлення молодших школярів на основі ефективного впровадження європейських практик у освітній процес Нової української школи.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети та гіпотези дослідження визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати психолого-педагогічні аспекти проблеми розвитку навичок усного мовлення молодших школярів;
2. Визначити особливості розвитку навичок усного мовлення учнів початкової школи у Європейському Союзі;

3. Виокремити критерії та рівні сформованості навичок усного мовлення дітей молодшого шкільного віку;
4. Вивчити основні прийоми та передовий педагогічний досвід розвитку навичок усного мовлення молодших школярів у практиці Нової української школи на основі Європейського досвіду;
5. Сформулювати та обґрунтувати методичні рекомендації щодо розвитку навичок усного мовлення здобувачів освіти школи І ступеня.

Гіпотеза дослідження: ефективність розвитку усного мовлення молодших школярів зростатиме за умови систематичного застосування європейських практик для формування мовленнєвої компетентності дітей молодшого шкільного віку, що є актуальною та першочерговою освітньою задачею Нової української школи.

Для реалізації мети й завдань магістерського дослідження використовувався комплекс **методів** науково-педагогічного пошуку: **теоретичні** (аналіз наукових праць, психолого-педагогічних джерел, освітньої нормативної бази та педагогічної документації з досліджуваної проблематики, а також порівняння, систематизація та узагальнення здобутих інформаційних даних з метою глибокого вивчення теоретичних аспектів предмету дослідження); **емпіричні** (спостереження, бесіда, інтерв'ювання, анкетування, вивчення передового педагогічного досвіду, педагогічний експеримент для визначення рівнів сформованості досліджуваного виду мовленнєвої діяльності у молодших школярів).

Експериментальна база дослідження. Дослідженням було охоплено 33 дитини молодшого шкільного віку 4 класу та 11 вчителів початкових класів комунального закладу «Вінницький ліцей №7 ім. Олександра Сухомовського».

Апробація результатів дослідження здійснювалась на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (22-23 листопада м.

Вінниця)», на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28-29 березня 2023 року м. Вінниця), на Міжнародній науково-практичній міждисциплінарній конференції «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми» (11 травня 2023 року м. Тернопіль), на XX міжуніверситетській студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2023 р., м. Вінниця), на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28-29 березня 2023 року), на конференції «Українська дитяча література : здобутки й перспективи розвитку» (5 квітня, 2023 року), на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (27 квітня 2023 року, м. Вінниця); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми педагогічної освіти в контексті євроінтеграції: теорія, практика, інновації» (09 листопада 2023 року, м. Миколаїв).

Результати дослідження висвітлені у таких **публікаціях**:

Коноваленко Марина. Розвиток навичок усного мовлення молодших школярів засобами сторітелінгу. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С. 203-206. URL: https://drive.google.com/file/d/1Sp4p_yeoNctYocUYnlA9yM4tASXo0pKV/view

Коноваленко Марина. Шедоуінг як засіб розвитку навичок усного мовлення молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.). Вінниця, 2023. Вип. 5. С. 144-146. URL: https://drive.google.com/file/d/15wOkZ9V_5pVC5vCdnGJH9DIEmB97Rg9v/view

Елементи наукової новизни. У роботі проаналізовано поняття «навички усного мовлення» учнів, визначено особливості розвитку відповідних навичок у Європейському Союзі.

Практичне значення роботи. У дипломному дослідженні представлено європейські практики розвитку навичок усного мовлення молодших школярів, наведено основні прийоми їхнього розвитку у Новій українській школі, а також запропоновано передовий педагогічний досвід розвитку навичок усного мовлення молодших школярів, що може бути корисним як педагогам практикам, так і майбутнім учителям та батькам.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань) та додатків. Загальний обсяг становить 90 сторінок, основний зміст викладено на 70 сторінках.

ВИСНОВКИ

Усне мовлення є важливим елементом успішної комунікації та академічного розвитку молодших школярів. Шляхом урахування психолого-педагогічної проблеми розвитку навичок усного мовлення та впровадження підходів, описаних вище, педагоги мають змогу стимулювати зростання мовленнєвої компетентності своїх учнів. Це сприяє їхньому академічному й соціальному розвитку, роблячи їх підготовленими й адаптованими до комунікаційних потреб у сучасному світі.

Треба навчити дитину любити слово, розмовляти рідною мовою, розширювати її світогляд, розвинути пізнавальні інтереси. Необхідно мотивувати учнів активно пізнавати світ, культуру, розвивати здібності до наук — це підвищує інтелектуальний рівень особистості й відповідно віддзеркалюється в мовленні.

До визначальних результатів навчання з української мови та читання належать пріоритетні для розвитку учнів засоби різних видів мовленнєвої діяльності, окреслені нормативними документами (Державним стандартом, типовими освітніми програмами тощо). Саме тому діагностику націлюють передусім на виявлення рівня сформованості умінь з різних видів мовленнєвої діяльності, заразом ураховуючи логічну послідовність, лексичну і граматичну правильність мовленнєвих висловлювань учнів, які є показниками практичного застосування опанованих знань із мовної теорії.

В ході дослідної роботи нами було детально вивчено психолого-педагогічні аспекти проблеми розвитку навичок усного мовлення молодших школярів на основі здійсненого аналізу сучасних наукових джерел в сфері педагогіки та психології.

Доведено, що мовленнєвий розвиток учнів передбачає наявність у них комплексу взаємопов'язаних навичок і вмінь, які власне й становлять усне мовлення, а саме навичок і вмінь аудіювання та говоріння: фонетичних, лексичних, граматичних та інших

Закордонний досвід розвитку усного мовлення учнів початкової школи вказує на необхідність активної комунікації, створення сприятливого середовища та використання різноманітних методів, таких як «круглий стіл», «дебати» та театралізована діяльність. Під час ознайомлення з педагогічними системами провідних країн Європи, вдалось визначити особливості розвитку навичок усного мовлення учнів початкової школи у Європейському Союзі. Також нами здійснено порівняльний аналіз основних прийомів розвитку навичок усного мовлення молодших школярів у практиці Нової української школи та з Європейського досвіду.

Розвиток сприйняття та аналізу: інформацію молодші слухачі повинні навчитися і навчити інших співрозмовників, витримувати інтерпретацію оточуючого шкільного мовлення та аналізувати отриману інформацію перед відповіддю або коментарем. Це вимагає розвитку критичного мислення та вміння розпізнавати ключові поняття та ідеї.

Самооцінка і стимулювання: Молодші школярі часто оцінюють свої навички усного мовлення порівняно з іншими. Психологічна самооцінка може вплинути на їхній успіх у навчанні мовленню. Важливо стимулювати позитивну самооцінку і віру у власні можливості.

Мотивація до вдосконалення: Успішний розвиток навичок усного мовлення вимагає постійної мотивації до вдосконалення. Діти повинні побачити ціль та допомогу в удосконаленні своїх мовленнєвих навичок.

Соціальна підтримка і сприяння: Педагоги та батьки можуть надавати підтримку у формуванні навичок усного мовлення, надихаючи і допомагаючи дітям. Розмовляйте з дітьми, прослуховуйте їх, створюйте сприятливу атмосферу для вільного висловлення думок і відчуттів.

Використання інтерактивних методів навчання: Використання ігор, рольових ігор, дискусій, групових вправ та інтерактивних методів може сприяти більш ефективному розвитку навичок усного мовлення, після чого ці методи створюють можливості для практики та навчання на практиці. Ураховуючи вікові та психологічні особливості молодших школярів, роботу

з формування навичок і вмінь усного мовлення важливо проводити в цікавій, доступній формі.

Зниження стресу та тривожності: Перевага вільного усного мовлення може бути важливою для дітей, які стикаються з тривожністю або стресом. Педагоги та батьки повинні надавати підтримку в подоланні цих емоцій і надавати дітям можливість поступово адаптуватися до нових комунікативних ситуацій.

Ми прицільно спостерігали та вивчали передовий педагогічний досвід щодо подолання досліджуваної проблеми. Виокремили критерії та рівні сформованості навичок усного мовлення дітей молодшого шкільного віку, експериментально їх перевірили. Прослідкували динаміку змін після формувального етапу експерименту.

На основі одержаних контрольних зрізів та доведеної ефективності запропонованих нами методичних прийомів, ми сформулювали та обґрунтували методичні рекомендації щодо розвитку навичок усного мовлення здобувачів освіти школи I ступеня.

Групові та індивідуальні заняття: Педагоги можуть використовувати різні методи навчання, враховуючи потреби кожної дитини.

Розвиток читацьких навичок: Читання посилено розширити словниковий запас і розвиває мовлення.

Говоріння перед групою: Важливо навчати дітей говорити перед групою однолітків і вчителів, щоб розвивати навички публічного виступу.

Застосування різноманітних візуальних засобів, таких як малюнки, картинки, схеми, також є ефективним способом підтримки розвитку мовлення. Це допомагає учням легше усвідомлювати інформацію та виражати свої думки візуально.

Для досягнення кращих результатів у розвитку навичок усного мовлення, педагоги повинні враховувати індивідуальні потреби та здібності кожного учня. Це включає створення індивідуальних завдань, диференційованих підходів, корекцію помилок та індивідуальну підтримку.

Під час навчання усного мовлення, надання зворотного зв'язку є необхідною складовою. Педагоги можуть регулярно оцінювати роботу учнів, вказувати на їхні успіхи та недоліки, а також сприяти їхній саморефлексії та самооцінці. Це допомагає вдосконалити навички та мотивує учнів до подальшого вдосконалення.

Ці підходи допомагають створити стимулююче середовище для розвитку усного мовлення в рамках Нової української школи, сприяючи глибшому засвоєнню знань та формуванню навичок ефективного спілкування.

Для вирішення досліджуваної психолого-педагогічної проблеми важливо використовувати інтерактивні методи навчання, включаючи гру, рольові ігри, драму, діалоги та обговорення. Також важливо створювати сприятливе мовленнєве середовище вдома та в школі, де діти можуть практикувати своє мовлення і підтримувати зворотний зв'язок. Робота зі спеціалістами, такими як логопеди, може бути корисною для дітей із складнощами в усному мовленні.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що розвиток усного мовлення – це ефективна умова розвитку мислення. Мова – канал для розвитку мислення, а мислення в свою чергу стимулює мову. З огляду на це, роботу з розвитку усного мовлення молодших школярів в практиці вчителя можна визначити як одну з найбільш важливих і доцільно починати її з перших днів перебування дитини в школі.

Як писав В. Сухомлинський, навчити передавати думку словом – головне завдання початкової школи [4]. Досвід показує, що для цього доречно використовувати мовні, інтерактивні, творчі, розвивальні вправи та інші види робіт, описані вище. Вони привертають увагу дітей, відповідають їхньому віку й повинні бути організовані систематично, планомірно протягом усіх років навчання в початковій школі. Така робота допомагає дітям осмислити значення мови як знаряддя спілкування, розуміння навколишнього світу й оволодіти багатими ресурсами рідної мови.

Аналіз шкільної практики свідчить, що на уроках української мови основними напрямками роботи вчителя є презентація мовних знань та формування на їх основі мовних умінь; до мовленнєвого розвитку учнів – увага епізодична. Хоча загальновідомо, що мова не існує сама по собі, «вона має реальний вияв у мовленні». Часто під час навчання виникає потреба розповісти про щось, поділитися враженнями, висловити власну думку тощо. Наші спостереження свідчать, що учням важко будувати зв'язне висловлювання через недостатність лексичного запасу, уживання замість українських слів відповідників рідної мови, уживання під час розповіді невиправданих повторів слів тощо. У мовленні учнів трапляється велика кількість помилок – орфоепічних, лексичних, граматичних. Тому на початковому етапі навчання української мови й упродовж усього навчання в школі важливо приділяти особливу увагу формуванню й розвитку мовленнєвих умінь молодших школярів.

Дане дослідження не вичерпує усіх аспектів та актуальності зазначеної проблематики, з огляду на це, перспективи подальшої дослідної та експериментальної роботи вбачаємо у створенні моделі розвитку навичок усного мовлення учнів молодшого шкільного віку та розробці й експериментальній перевірці ефективних шляхів формування мовленнєвої особистості молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадер В. Р. Розвиток зв'язного мовлення школярів. *Рідна мова*. 1999. №11. 60 с.
2. Бліндюк О. В. Розвивальні завдання з української мови: збірник розвивальних завдань. Кривий Ріг, 2018. 46 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток школярів в умовах НУШ. К, 2021. 376 с.
4. Богуш А. М., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність. К., 2018. 266 с.
5. Большакова І. Дистанційне навчання в початковій школі: виклики і способи реагування. *Всеукраїнська Віртуальна педрада «Як стати гуру в дистанційному навчанні: 10 практичних порад» в рамках Всеукраїнської Віртуальної школи «Ранок», платформа www.ranok.com.ua*.
6. Большакова І. Розвиток критичного мислення. *Початкова освіта*, 2012. С. 3-7
7. Большакова І. Технологія «Сторітелінг». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=K2YVwU9B6L4>.
8. Вашуленко М.С. Лінгводидактичні орієнтири сучасної початкової мовної освіти в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна»*. 2010. Вип. 50. С. 57-65.
9. Вашуленко М.С. Методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192с.
10. Водолага Н.В. Навчання розповідання учнів в початковій школі в театралізованій діяльності НУШ: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2019. 144 с.
11. Гавриш Р. Розвиток пізнавального інтересу як засіб формування особистості молодшого школяра на уроках української мови. *Початкова освіта*. 2009. № 5-7. С. 31-33.

12. Гавриш Н.В. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
13. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 205 с.
14. Горбач Н.В., Папезжук О.В. Сторітелінг як сучасна методика розвитку мовлення молодших школярів. Академічні студії. Серія «Педагогіка». 2022. Вип. 1. С. 237-241
15. Городець С. «Живе» спілкування: використання інтерактивних педагогічних технологій. Шкільний світ. Сер. Шкільний світ, 2013. № 11(черв.). С. 15-16.
16. Дідук Г. І. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення відповідно до нових концепцій викладання рідної мови. Українська мова і література в школі. 2000. 24-28 с.
17. Демченко О. Європейські орієнтири у підготовці майбутніх педагогів до використання театру в соціально-виховній роботі. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С.467-471.*
18. Демченко О.П., Давидова М.О., Ларіна І.О. Створення ситуації успіху для дітей з проявами обдарованості в умовах театральної діяльності. *Науковий журнал «Академічні студії. Серія “Педагогіка”*. 2021. Т.2. №3. С. 22-30.
19. Дичківська І. В., Помніманська Т. І. М. Монтессорі: теорія і технологія. К. : Видавничий дім «Слово», 2009. 304 с.

20. Дорошенко М. І. Основи культури і техніки мовлення. Харків: ОВС, 2002. 144 с.
21. Жовнич О., Стахова І. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності у соціально-виховній роботі: європейський контекст. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 10. С. 479-483.*
22. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017, №38-39. 15 с.
23. Заячківська Н, Кашуба Н. Ігрова діяльність як невід'ємний компонент навчання молодших школярів. Молодий вчений, 2021. №9 (97). С. 16-21.
24. Зевако В., Непийвода С. Цікаві завдання з української мови в початковій школі. Посібник для вчителя. Тернопіль: Підручники і посібники, 2004
25. Кабінет Міністрів України. Державний стандарт початкової освіти, 2018. № 87.
26. Казьмірчук Н., Василенко О. Соціально-виховний потенціал театралізованої діяльності. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів V Міжнародної науковопрактичної Інтернет-конференції Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 497-500.
27. Колеснік К. Вплив колективної творчої діяльності на розвиток мовленнєвої компетентності молодших школярів. Наукові записки: збірник матеріалів науковопрактичної конференції викладачів і

- студентів інституту педагогіки і психології. Вип.8: У 2- х частинах. Ч. 1. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2010. С. 103–105.
28. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. Школа, 1989. 608 с.
 29. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: збірник наукових праць*. Вип. 43. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47.
 30. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne*. P. 35-39.
 31. Культура мови на щодень / за заг. ред. С. Я. Ярмоленко; НАПН України. К. : Довіра, 2000. – 170 с.
 32. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. №11. С. 44–48.
 33. Круль, Л., Недільський С. Особливості організації мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах НУШ. *Освітній простір України*, 2019. №17. С.338-346.
 34. Лавриченко Н. Сучасна початкова шкільна освіта у Європейському вимірі. *Початкова школа*, 2006. № 12. С. 51-54.
 35. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць [гол.ред. Н. Л. Іваницька]*. Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Випуск.23. С.36-42

36. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр.* Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100–106.
37. Лазаренко Н.І. Розвиток принципів та форм організації навчального процесу з методики викладання української мови в початковій школі. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2015. С. 203–206.*
38. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень: автореф. дис.... канд. пед. наук Київ, 1993. 24 с.
39. Лапшина І.М. Дослідження аспектів підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення інтегрованих занять з молодшими школярами. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. С.25-29.*
40. Любчак Л. В. Професійні компетентності педагога Нової української школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* 2020. № 61. С. 140–145.
41. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.

42. Максименко Н. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С. 487-492.
43. Міністерство освіти і науки України – нова українська школа. Головна Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
44. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*, 2012. №17.
45. Навчальні програми для 1–4 класів. URL: <https://bit.ly/2TG0FaW>
46. Навчання і виховання учнів 3 класу: методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко. К.: Видавництво «Початкова школа», 2004. 512 с.
47. Назаренко К. В. Патріотичне й інтернаціональне виховання дітей шкільного віку. К.: *Радянська школа*, 1979. 167 с.
48. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
49. Олійник Н. А., Трачук Н. М. Праксеологічні аспекти професійної діяльності педагога. Академічні студії. (Серія «Педагогіка»), 2021. Вип. 3, Ч. 1. С. 75-84.
50. Опалюк О.М. Основи соціалізації особистості: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. 184 с.
51. Освітні технології. / Ред. О. М. Пехота. К.: А.С.К., 2002. 256 с.
52. Пентилюк М. І. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. *Українська мова і література в школі*, 2010. № 2. С. 2-5.
53. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови у таблицях і схемах : навч. посіб. К. : Ленвіт, 2006. 134 с.
54. Пентилюк М. Уроки розвитку зв'язного мовлення чи комунікативних умінь і навичок. *Диво слово*. 2010. № 3. С. 2-5.

55. Пономарьова К. І. Компетентнісний підхід до перевірки усних видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Початкова школа, 2009. № 12. С. 6-14.
56. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
57. Полевікова О.Б., Левик І.О. Методичні основи розвитку мотивації дошкільників до вивчення рідної мови через сторітелінг. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 5 April 2019 / Editors prof. L.N. Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. Electron. txt. d. (1 файл 4,6 MB). Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek. Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. С.369-381.*
58. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2013
59. Савченко О.Я. Методика читання в початкових класах: посібник для вчителя. Київ: Освіта, 2007. 333 с.
60. Савченко О.Я. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
61. Стахова І.А. Вплив євроінтеграційного процесу на креативний розвиток учителя початкових класів. Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти: збірник наукових праць. Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2015. Вип. 2. С. 367-370.
62. Степанова-Камиш А. Планування уроку та мотивація учнів у межах проблемно-орієнтованого та емпіричного навчання. Фінський досвід. «Нова українська школа». URL: <https://nus.org.ua/articles/planuvannya-uroku-ta-motyvatsiya-uchniv-u-mezhah-problemno-oriyentovanogo-ta-empirichnogo-navchannya-finskyj-dosvid/>
63. Суржикова І. А. Педагогіка Селестена Френе з погляду сучасності. *Педагогіка і психологія*, 2005. № 1. С. 121-130.

64. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. Т. 1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. С. 641.
65. Чабайовська М.І., Гаєвська Г.М., Гавриленко Н.М. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально-методичний посібник. Т.: Мальва – ОСО, 2015. 187 с.
66. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків: Прапор, 2004. 640 с.
67. Шибун Н.С. Розвиток усного мовлення учнів на уроках у початкових класах. *Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики і реалії НУШ. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: Центр Прогресивної Освіти «Генезум». 2020. С. 78-81.*